

---

Nagy István\*

## A tanítványait szerető, tisztelő, megbecsülő ember

Tisztelettel köszöntöm professzor úr sirjánál fiát és feleségét, valamikori tanítványait, kollégáit, tisztelőit. Mindenkit, akik tisztá szívvel őrzik emlékét.

Szülőföldjére emlékezve, kérem énekeljük el a székely himnuszt.

\* \* \*

Mindannyiónk szívében él professzor úr, „Epi bácsi” emléke. Természetesen mindenki másként emlékezik rá, hiszen mindenki más-más időben volt tanítványa, kollégája, más-más időben találkozott vele.

Kérem, idézzük fel most emlékeinket. Emlékezzen ki-ki szeretett professzorára, ahogyan megmaradt emlékezetében.

Hallgassuk meg először a Történelem Tanszék emlékkönyvébe írt sorait. Ő hogyan emlékezett a tanárképző főiskola és a történelem szakos tanárképzés 100. évfordulóján a velünk töltött évekre.

„Száz esztendő hosszú idő egy nemzet életében, még hosszabb egy intézetében, hát még egy tanszékében. Jóleső érzés számomra, hogy ebből egy emberöltőnyi időt a tanszéken tölthettem, mint annak vezetője.

Ezért szívesen tettem eleget a megtisztelő meghívásnak, hogy emlékezzek és emlékeztessenek.

Emlékszem, hogy az új hallgatók elfogódottsága a tanszék atmoszférájában milyen gyorsan feloldódott. Érezték, hogy a történész nem születik, mint a költő, hanem tanulmányai során lesz azzá. Nem elegendő az adattudás, a források ismerete is szükséges a történelmi látáshoz és gondolkodáshoz.

Emlékszem, hogy az alma mater elhagyásakor nem mentek el üres kézzel. Magukkal vitték azt a készséget, amely lehetővé tette számukra új állomáshelyük történelmi kultúrájának gondozását.

Jólesett tapasztalnom, hogy hazajöttem!

A tanszék ma is a régi történelmi levegőt sugározza!

Előre új sikerekkel a következő száz esztendőhöz!

Eperjessy Kálmán”

---

\* Az emlékülést követően a résztvevők Eperjessy Kálmán sirjánál rótták le tiszteletüket a szegedi Dugonics temetőben. A koszorúk előtt Nagy István idézte fel az ünnepelt emlékét, akkor elmondott beszédét közöljük most – kötetünk zárásaként. A szerző 1950–1953 között Eperjessy Kálmán történelem–földrajz szakos tanítványa, 1957. március 15-től tanársegéde, 1969–1989 között tanszékvezető utóda volt. 1992-től címzetes főiskolai tanár. A szerk.

Ekkor találkozhattak vele tanítványai – itt Szegeden – sajnos, utoljára. Már e találkozónak is húsz éve. Tizenhét éve pedig már annak is, hogy nincs közöttünk, hogy már csak a szívünkben él.

A délelőtti előadások felidéztek a tudós és a tanár, a pedagógus alakját. Most itt a sirjánál arra az emberre emlékezünk, akiben mindaz a szaktudás, pedagógiai rátermettség megtestesült, ami miatt tanítványai rajongtak érte, és amiért a szaktudomány helytörténeti iskolateremtő tudósnek tartotta.

Emberségét, talán az a Vörösmartyól való gondolat határozta meg, hogy „minden ember legyen ember, és magyar!”

Ő a legnemesebb értelemben volt ember és magyar.

Emberként, tanárként: szerette, tisztelte és becsülte tanítványait.

Szerette tanítványait, mert tudta, hogy szigorú atyai szeretetére szükségünk van.

Nem a nagytudású tanár tanítványaihoz leereszkedő módján, hanem a tanítványait magához emelő tanár emberi melóságával fogadott bennünket már az első napokban; majd észrevétlenül kialakította azt a családi légkört, amelyben jól éreztük magunkat, és szégyelltünk nem úgy dolgozni, ahogyan Ő elvárta tőlünk.

Soha nem barátkozott velünk, de az öregebb, a bölcsőbb ember baráti segítő-készségét mindig éreztük. Mindig ott volt közöttünk, ha szükségét látta meghívásunknak eleget tenni.

Szeretett bennünket. A lányokat huncut mosolyukért, a fiúkat fiatalos, hozzá nem értő magabiztosságukért. Szeretett bennünket örömmel, bánatunkkal; sikereinkkel, bukásainkkal; diáksínjeinkkel, huncutságainkkal; humorérzékünkkel és keserőségünkkel együtt.

Szerette és tisztelte tanítványait, mert tudta, hogy a tanár és a diák egymásért van. Egymás nélkül nem léteznek, nem létezhetnek. A tanár érdeklődő diák nélkül csak előadó. A diák – érte dolgozó, munkálkodó, érdeklődését felkelteni tudó tanár nélkül – csak hallgató.

A tudását átadni akaró tanár a történelem tényeit, és az azokból következő szemléletet is át akarja adni. Az érdeklődő diák mindkettőt szeretné átvenni. A feladat úgy vélem „egyszerű”: olyan ismereteket adni, amelyek szemléletet formálnak. Ezt a tanári feladatot a tanárképző főiskolán tökéletesen megvalósította szeretett professzorunk: Eperjessy Kálmán.

Talán ismerte, talán tapasztalatai alapján önmagában alakította ki azt a gondolatot, hogy „tisztelni (kell) minden emberben az embert, ha nem is azt, aki, hanem azt, akinek legalább lennie kellene.” (Amiel)

Nagyra becsülte tanítványait, mert azt látta bennünk, amivé lennünk kellene: a jól felkészült szaktanárt, a jól felkészült történelemtanárt.

A magyar és az emberiség történelmét látni és tanítani tudó szaktanárokká akart formálni, és nem csak „oktatni-nevelni”.

Ő csak adta tudását, de megosztotta velünk szemléletének kulcsát és módszereit is.

---

Tisztelte tanítványaiban az érdeklődő diákot, és ezért tudásának mindig maximumát adta minden órájában. Történelmet tanított és nem a mindenkori hivatalos előírásokban vagy elvárásokban megkövesedett politikát.

Egyik volt tanítványa találoán fogalmazta meg – most negyven év után – e munka lényegét, amikor így írt:

„Örökké hálás leszek azért, amiért a történelem viharától oly kedves, bájos szeretettel és minden politikán felülemelkedett tudásával őrizte meg tanítványait! – Nem úgy, mint az akkori egyetemen.”

Igényes volt óráinak megtartásában és az ott előadottak számonkérésében, mert tudnivalókat és nem bárhol elolvashatókat adott elő.

Pontos volt órái megtartásában. Soha nem volt halaszthatatlan értekezlete, elfoglaltsága, amikor órája volt. Tudta, hogy példamutatásával a leendő történelem-tanárokat készíti fel, anélkül hogy állandóan arról beszélne, hogyan kell majd viselkedniük, ha kinevezik őket.

Soha nem beszélt másról óráin, csak a soron következő témájáról, de arról a katedra szabadságának elvét éppúgy betartva, mint a katedra felelősségét. Ezzel is a tanári munkára, magatartásra készítette fel. Mi, történelem szakos tanárok, igazán tudjuk, hogy mit jelent a tanári munkában e két alapelv: a katedra szabadsága és a katedra felelősségének betartása.

Tisztelte tanítványait, mert becsülete, értékelte tanítványaiban az érdeklődést, a tanulni vágyó embert.

Becsülte tanítványaiban az embert, a sokféle embert, a formálódó egyéniségű fiatal embert.

Úgy vélem, tanári ars poeticája volt, hogy a formálódó tanári egyéniségeknek „mindig csak adjon; jó szót, bátorítást, mosolyt, hitet és sok-sok önzetlen, tiszta szeretetet.” (Goethe)

Becsülte a sokféle embert. A vallásost, a politikailag elkötelezettet, a szakmája iránt érdeklődőt, még akkor is, ha a szakma nem a történelem volt.

Tőle hallottam először azt a találó hasonlatot, hogy a tanár olyan, mint a szimfónikus zenekar karmestere. Minden hangszert ismernie kell, hogy együtt tudja megszólaltatni. Ismernie kell azt a szimfóniát, amelynek dallamában egyformán fontosak a hegedűsök, a fűvósok vagy a dobok. Ő ennek a felismerésének mindennapos munkájával adott példát, amikor mindenkit olyannak fogadott el, amilyen volt. Volt, akit hegedűsnek, volt, akit fűvósnak és volt, akit üstdobosnak.

Professzor úr, mindannyiúnk szeretett „Epi bácsija” szerette, tisztelte és becsülte tanítványait, és mi is rajongásig szerettük, tiszteltük, becsültük Őt.

Tanári munkánkban tőle kapott tudásunk, mindennapos életünkben példamutató embersége volt az a mérce, amelyre most emlékezünk, amelyet igyekeztünk átadni tanítványainknak.

Arra kérem ma itt, mesterünk, tanítónk századik születésnapján volt tanítványait, tisztelőit, hogy fogadjuk el Rodin gondolatát: „Hódoló tisztelettel szeressétek, aki előttetek járt!”

Tisztelt jelenlévők!

Kérem, hogy a megemlékezés, a tisztelet virágainak elhelyezésekor arra gondoljanak, hogy „a holtak igazi sírja az élők szívében van” (Chagal). Mi is ott őrizzük meg professzorunk: „Epi bácsi” emlékét amíg élünk.

Köszönöm, hogy eljöttetek! Köszönöm, hogy eljöttetek!

A virágok elhelyezése után kérem, énekeljük el történelmünk parancsát: a Szózatot!



**Eperjessy Kálmán 1943-ban**